

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Tillaxodjayeva Hurshida Djumavayevna</i> TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINUNG O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR	16-24
<i>A'zamova Mahliyo Panji qizi</i> ARIYANAM VAYJA GEOGRAFIK NOM TARIXI	25-29
<i>Xo'jageldiyev Ibodulla Mamaradjab o'g'li</i> DEMOGRAFIK XAVF XATARNI PAYDO QILADIGAN SHART – SHAROIT VA OMILLAR	30-34
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> SUG'D TARIXIY GEOGRAFIYASIGA DOIR MULOHAZALAR (AHAMONIYLAR DAVRI MISOLIDA)	35-39
<i>Boboqulov Oxunjon Axmat o'g'li</i> O'ZBEKISTON SSR NING AFRIKA DAVLATLARI BILAN ILMIY-TEXNIKAVIY HAMKORLIGI	40-44
<i>Салаев Ихтиёр Бахтиёрович</i> ХОРАЗМ ИМОРАТСОЗЛИГИДА ҒИШТНИНГ ТАЙЁРЛАНИШ УСУЛЛАРИ	45-49
<i>Бабажанова Дилрабо Ражаповна</i> “ЁДГОРГА ЕТИШИНГ!”	50-56
<i>Тўйчибоев Баходир Босимович, Абдуматов Алишер Ахматкулович</i> АКАДЕМИК АБДУЛАҲАД МУҲАММАДЖОНОВ ФАОЛИЯТИДА МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ МАСАЛАСИ	57-61
<i>Atavullayeva Shaxlo Musoyevna</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI.....	62-66
<i>Xolliyev Azizbek Go'zalovich</i> ROSSIYA TASHQI IQTISODIY ALOQALARINING MOLIYAVIY JIHATLARI (XIX ASRNING OXIRGI CHORAGI - XX ASR BOSHI)	67-73

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>To'uchiyev Elnurjon Kosim o'g'li</i> RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI: MIKROMOLIYALASHTIRISH, FINTECH VA INNOVATSION MOLIYAVIY MAHSULOTLARNING ROLINI OSHIRISH	74-79
<i>Зарипов Хуршид Закир ўғли</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ИНСОН КАПИТАЛИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ ЙЎЛЛАРИ	80-86

Pazildinov Muxiddin Maxammadin o'g'li

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 87-100

Aytiyeva Sevara Allaberdiyevna

O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUB'EKTLARI TOMONIDAN YUK TASHISH XIZMATI KO'RSATISHNING TASHKILY-IQTISODIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH 101-104

Isayev Atabek Djurabayevich

MONETAR REJIMLARINING TURLARI VA O'ZBEKISTONNING INFLYATSION TARGETLASHGA O'TISHI 105-112

Алиева Надирахон Абдумаликовна

ИПАКЧИЛИК КОРХОНАЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШ ЖАРАЁНИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 113-120

Ruziyev Zafar Ikramovich

KAPITAL BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 121-127

Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA DAVLATNING MOLIYAVIY – INVESTITSION SIYOSATI VA QABUL QILINGAN IQTISODIY ISLOHOTLAR 128-134

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Sultonova Shakhnoza

JADIDCHILIK HARAKATINING MILLIY TARBIYANI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 135-140

Razzoqova Shohsanam

MARKAZIY OSIYO DINLARI 141-147

Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamaraximov Kahramon Xaltuxtashevich

YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARINI MAFKURAVIY TAHDIDLARDAN ASRASHNING MA'NAVIY-MA'RIFIY ASOSLARI 148-154

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Кўчимов Шухрат Норқизилович

ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ТИЛИ РИВОЖИНИНГ МУҲИМ МАСАЛАЛАРИ 155-158

Рузиева Ситора Асроровна

РОЛЬ КОНЦЕПТА «СЕМЬЯ» В ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ ЗАПАДА И ВОСТОКА 159-163

Мирсагатова Покиза Авазбек қизи

ОБРАЗЛИ ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШДАГИ МУАММОЛАР 164-170

Jurayeva Shalolaxon Xusanboyevna

MUALLIF NUTQI VA DIALOGIK NUTQ SHAKLLARINING TARIXIY ROMANLARDAGI FUNKSIYASI 171-175

Ruzibayeva Aziza Kahramanovna

J. BAYRON VA M. LERMONTOV SHE'RLARINING QISYOSLI TAHLILI 176-179

Jovbo'riyeva Saodat O'ktamovna

INGLIZ TILIDA PSIXOLOGIK TERMINLARNING YASALISH USULLARI TAHLILI 180-184

<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> “BOYLIK” KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	185-191
<i>Sanakulov Zayniddin</i> ONOMASTIKADA ONIMIZATSIYA VA APELLYATIVIZATSIYANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> TEODOR DRAYZERNING “BAXTIQARO KERRI” ROMANIDA PSIXOLOGIYA VA AXLOQ PRIZMASI ORQALI ISTAKNING ISTEZHOSINI O’RGANISH	198-205
<i>Xudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> O’ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA «RAQS» TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> O’ZBEK TILIDA ATTORLIK LEKSIKASINING MAVZUVIY GURUHLARI	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT “LOVE” IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrux</i> JIN RIZNING “WIDE SARGASSO SEA” ASARIDA INTERTEKSTUALLIK	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> INGLIZ VA O’ZBEK TILLARIDA SO’Z BIRIKMALARINING SINTAKTIK MUNOSABATLARI	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> JON GOLSUORSINING “FORSAYTLAR HAQIDA SAGA” ASARINING EPIK TURKUMGA XOS XUSUSIYATLARI	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN IDEN ASARINING JEK LONDON HAYOTIDAGI AKSI	240-243
<i>Mustafoqulov Ro’ziqul Boynazarovich</i> ERTAKLARDA AN’ANAVIY TASVIRLAR	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o’g’li</i> NEMIS TILIDAGI QORA VA OQ RANG KOMPONENTLI FRAZELOGIZMLARNING O’ZBEK TILIGA BERILISHI VA ULARNING SEMANTIK TADQIQI	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> MUQOBILSIZ LEKSIKANING TARJIMA MUAMMOSI: LINGVOMADANIY TAHLIL	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> TURLI TIZIMLI TILLARDA OLMA LEKSEMASINING QIYOSIY-CHOG’ISHTIRMA TAHLILI	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> HOZIRGI ZAMON NEMIS TILIDA ILOVALI ELEMENTLARNING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGIYA TADQIQOT OBYEKTI SIFATIDA	270-273

<i>Xudonazarova O'g'lonoy Allamurodovna</i> DINIY BARQAROR BIRLIKLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK TADQIQOTLARDA BADIY MATN MUALLIFI OBRAZINING O'RGANILISHI	278-282
<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> AVIATSIYAGA OID TERMINLARNING LEKSIKOGRAFIK XUSUSIYATLARI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	283-286
<i>Sultonqulova Feruza Bobonazarovna</i> AN'ANAVIY TOSH OBRAZINING TALQINLARI XUSUSIDA	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> KETMA-KET TARJIMADA KOGNITIV YONADSHUVI VA ESLAB QOLISH USULLARI.....	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> «BURCH» KONSEPTINING ETNIK, MILLIY-MADANIY TALQINI.....	297-300
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> BLOKCHEYN KRIMINALISTIKASI: MARKAZSIZLASHTIRISH DAVRIDA KIBER JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> KIBERXAVFSIZLIK VA KIBERMAKONDA YURISDIKSIYA CHEGARALARINI BELGILASHNING ILMIY NAZARIY MASALALARI	309-315
<i>Raxmatova Xonzodabegim Utkir qizi</i> KIBER HUQUQ SOHASIDAGI YURISDIKSIYA VA XALQARO HAMKORLIKNING NAZARIY- HUQUQIY ASOSLARI	316-323
<i>G'ulomov Shohruh Islomjon o'g'li</i> METAVERSE PLATFORMALARIDA SHAXSIY MA'LUMOTLAR VA MAXFIYLIK MASALALARI	324-330
<i>Baxromova Laylo Rayim kizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SAYLOV TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	331-336
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Сафарова Замира Михлиевна</i> ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ 10-11-Х КЛАССОВ СРЕДСТВАМИ НАЦИОНАЛЬНО-ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ТЕКСТОВ	337-342
<i>Нурманов Абдиназар Ташбаевич, Каримов Мусулмонкул Бахриддинович</i> ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ РУССКОГО ЯЗЫКА К ТЕХНОЛОГИИ И ТЕХНИКЕ ЭФФЕКТИВНОГО ОБЩЕНИЯ	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARDA EGILUVCHANLIK VA CHAQQONLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH.....	348-352
<i>Xayritdinov Otabek Murotjon o'g'li</i> MADANIY ANTROPOLOGIYANING GUMANITAR FANLAR INTEGRATORI SIFATIDAGI	

O'RNI	353-357
<i>Kalmenov Jalg'asbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA KASBIY MAHORATI	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> TABIIY FANLARNI O'QITISHDA TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA YORDAM BERUVCHI OMILLAR	362-367
<i>Ibragimova Dildora</i> MAXSUS MAQSADLARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH VA O'RGATISH JARAYONIDA TEXNIKA OLIV O'QUV YURLARI O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ixtiyorovna</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYA FANLARINI O'QITISHDA – EKSKURSIYANING O'RNI	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> FIZIKA FANIDAN MASALALAR YECHISHDA SIMULYATOR DASTURLARIDAN FOYDALANISH	378-383
<i>Xusmatova Xalusa Faatovna</i> ВИКТОРИНА ПО КОЛЛОИДНОЙ ХИМИИ: РАЗВИВАЕМ ЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIGA CHET TILLARI O'QITISHNING PSIXOLOGIK- METODOLOGIK KONTSEPTSIYASI	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSİYASINING LINGVODIDAKTIK ANAMIYATI	394-399
<i>Uralova Nurxon Mahadovna</i> ШАХСГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАЪЛИМ АСОСИДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ АМАЛГА ОШИРИШ	400-404
<i>Berдиева Ойгул Бекмуратовна</i> НОЕВКЛИД ГЕОМЕТРИЯЛАР ЭЛЕМЕНТЛАРИ ЁРДАМИДА МАТЕМАТИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КАСБИЙ МЕТОДИК ТАЙЁРЛАШ	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> TALABALARDA MUSTAQIL TALIM KO'NIKMALARINI O'ZLASHTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY KO'RINISHI	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ИНСОН RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION JARAYONLAR	417-423
<i>Burхиев Олимжон Бобоевич</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	424-429

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Special Issue 3 (may, 2024). -430 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

Tillakhodjayeva Hurshida Djumavayevna

FEATURES OF FAMILY AND MARRIAGE RELATIONS IN TURKESTAN AND DEMOGRAPHIC PROCESSES IN THE REGION AFTER THE INVASION OF THE RUSSIAN EMPIRE 16-24

A'zamova Mahliyo Panji kizi

HISTORY OF ARIYANAM VAYJA GEOGRAPHICAL NAME 25-29

Khojageldiyev Ibodulla Mamaradjab ogli

DEMOGRAPHIC PERIL CAUSES DANGER CONDITION - CONDITIONS AND FACTORS 30-34

Norboyev Sarvar Kaxramon ugli

REMARKS ON THE HISTORICAL GEOGRAPHY OF SUGDH (IN THE CASE OF THE ACHAEMENID ERA) 35-39

Babakulov Okhunjon Akhmat ogli

SCIENTIFIC-TECHNICAL COOPERATION OF THE UZBEKISTAN SSR WITH AFRICAN COUNTRIES 40-44

Salaev Ikhtiyor Bakhtiyorovich

METHODS OF MAKING BRICKS IN KHOREZM ARCHITECTURE 45-49

Babajanova Dilrabo Rajapovna

“FOLLOW TO YADGAR!” 50-56

Tuychiboev Bakhodir Bosimovich, Abdumatov Alisher Akhmatkulovich

THE ISSUE OF UNDERSTANDING NATIONAL IDENTITY IN THE ACTIVITY OF ACADEMIC ABDULAHAD MUHAMMADJONOV 57-61

Atavullayeva Shakhlo Musayevna

THE ROLE OF THE MEDIA IN THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN 62-66

Kholliev Azizbek Guzalovich

FINANCIAL ASPECTS OF RUSSIA'S EXTERNAL ECONOMIC LINKS (LAST QUARTER OF THE 19th CENTURY - BEGINNING OF THE 20th CENTURY) 67-73

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

Tuychiyev Elnurjon Kosimovich

OPPORTUNITIES TO USE FINANCIAL SERVICES IN DEVELOPING COUNTRIES: ENHANCING THE ROLE OF MICROFINANCE, FINTECH AND INNOVATIVE FINANCIAL PRODUCTS 74-79

Zaripov Khurshid Zakir ogli

WAYS TO ASSESS THE DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND THE LEVEL OF EFFECTIVE USE OF IT IN KHORAZM REGION 80-86

Pazildinov Mukhiddin Makhammedin ogli

DEVELOPMENT TENDENCIES OF ELECTRONIC COMMERCE IN UZBEKISTAN 87-100

<i>Aйтиева Sevara Allaberdiyevna</i> IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FUNDAMENTALS OF THE PROVISION OF CARGO TRANSPORTATION SERVICES BY SMALL BUSINESS SUBJECTS IN UZBEKISTAN	101-104
<i>Isaev Atabek Djurabayevich</i> TYPES OF MONETARY REGIMES AND UZBEKISTAN'S TRANSITION TO INFLATION TARGETING	105-112
<i>Alieva Nadirakhan Abdumalikovna</i> OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING THE MANAGEMENT PROCESS OF INNOVATION ACTIVITIES IN SERIKING ENTERPRISES	113-120
<i>Ruziev Zafar Ikramovich</i> WAYS TO DEVELOP CAPITAL MARKET INFRASTRUCTURE	121-127
<i>Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek</i> STATE FINANCIAL - INVESTMENT POLICY AND ACCEPTED ECONOMIC REFORMS IN THE DIGITAL ECONOMY	128-134
09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES	
<i>Sultonova Shakhnoza</i> THE ROLE OF THE JADIDISM MOVEMENT IN PROMOTING NATIONAL EDUCATION	135-140
<i>Razzakova Shahsanam</i> THE RELIGIONS OF CENTRAL ASIA	141-147
<i>Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamarakhimov Khakhramon Khaltukhtashevich</i> THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL BASIS OF PROTECTING YOUNG PEOPLE OF NEW UZBEKISTAN FROM IDEOLOGICAL THREAT	148-154
10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES	
<i>Kuchimov Shukhrat Norkizilovich</i> IMPORTANT ISSUES OF STATE LANGUAGE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN	155-158
<i>Ruzieva Sitora Asrorovna</i> THE ROLE OF THE CONCEPT “FAMILY” IN THE LINGUOCULTURES OF THE WEST AND EAST	159-163
<i>Mirsagatova Pokiza Avazbek kizi</i> DIFFICULTIES IN TRANSLATING FIGURATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS	164-170
<i>Jurayeva Shalolakhon Khusanboyevna</i> THE FUNCTION OF THE AUTHOR’S SPEECH AND DIALOGICAL FORMS OF SPEECH IN HISTORICAL NOVELS	171-175
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF J. BYRON AND M. LERMONTOV’S POETRY	176-179
<i>Jovbo’riyeva Saodat O’ktamovna</i> ANALYSIS OF FORMING PSYCHOLOGICAL TERMS IN ENGLISH	180-184
<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "WEALTH"	185-191

<i>Sanakulov Zayniddin</i> LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF PROPRIALISATION AND APPELLATIVISATION IN ONOMASTICS	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> EXPLORATION OF IRONY OF DESIRES THROUGH THE LENS OF PSYCHOLOGY AND MORALITY IN THEODORE DREISER'S NOVEL "SISTER CARRIE"	198-205
<i>Khudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> LINGUISTIC FEATURES OF «DANCE» TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> THEMATIC GROUPS OF THE PERFUMERY LEXICON IN THE UZBEK LANGUAGE	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT "LOVE" IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrukh</i> EXPLORING INTERTEXTUALITY IN JEAN RHYS "WIDE SARGASSO SEA"	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> SYNTACTIC RELATIONSHIPS OF WORD COMBINATIONS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> FEATURES OF JOHN GALSWORTHY'S EPIC SERIES THE FORSYTH SAGA	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN EDEN'S REFLECTION ON THE LIFE OF JACK LONDON	240-243
<i>Ruzikul Mustafokulov Boynazarovich</i> TRADITIONAL IMAGES IN FAIRY TALES	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> TRANSLATION OF GERMAN BLACK AND WHITE PHRASEOLOGISMS INTO UZBEK LANGUAGE AND THEIR SEMANTIC ANALYSIS	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> THE TRANSLATION PROBLEM OF NON-EQUIVALENT LEXICON: A LINGUOCULTURAL ANALYSIS	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> COMPARATIVE-CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE APPLE LEXEM IN DIFFERENT SYSTEMIC LANGUAGES	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> LINGUOPRAGMATIC PROPERTIES OF ADJUNCTIVE ELEMENTS IN MODERN GERMAN	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGY AS AN OBJECT OF RESEARCH	270-273
<i>Khudoynazarova Oglonoy Allamurodovna</i> SEMANTIC CHARACTERISTICS OF RELIGIOUS STABLE UNITS	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> THE STUDY OF THE PROBLEM OF THE IMAGE OF THE AUTHOR OF A LITERARY TEXT IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH	278-282

<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> LEXICOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF AVIATION TERMS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)	283-286
<i>Sultankulova Feruza Bobonazarovna</i> ON THE INTERPRETATIONS OF THE TRADITIONAL STONE IMAGE	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> COGNITIVE PROCESSING AND MEMORY TECHNIQUES IN CONSECUTIVE INTERPRETATION	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	297-300
12.00.00 – LAW	
<i>Abdullayeva Sabokhat Asatullo qizi</i> BLOKCHeyN FORENSICS: A MODERN APPROACH TO CYBER CRIME INVESTIGATION IN AN ERA OF DECENTRALIZATION	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> SCIENTIFIC THEORETICAL ISSUES OF DETERMINING THE BOUNDARIES OF JURISDICTION IN CYBER SECURITY AND CYBER SPACE	309-315
<i>Rakhmatova Khanzodabegim Utkir kizi</i> THEORETICAL-LEGAL BASIS OF JURISDICTION AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CYBER LAW	316-323
<i>Gulomov Shokhruxh Islomjon ogli</i> PERSONAL INFORMATION AND PRIVACY ISSUES ON THE METAVERSE PLATFORMS..	324-330
<i>Bakhromova Laylo Rayim kizi</i> SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ELECTION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	331-336
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Safarova Zamira Mihlievna</i> FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS OF 10-11TH GRADES BY MEANS OF NATIONAL PRECEDENT TEXTS	337-342
<i>Nurmanov Abdinazar Tashbaevich, Karimov Musulmonkul Bakhriddinovich</i> PRACTICAL ASPECTS OF PREPARING A FUTURE RUSSIAN LANGUAGE TEACHER FOR TECHNOLOGY AND EFFECTIVE COMMUNICATION TECHNIQUES	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> DEVELOPING FLEXIBILITY AND RESILIENCE IN CHILDREN	348-352
<i>Khayritdinov Otabek Murotjon ogli</i> THE ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY AS AN INTEGRATOR IN THE SYSTEM OF HUMANITIES	353-357
<i>Kalmenov Jalgasbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> PEDAGOGICAL METHOD AND PROFESSIONAL SKILLS IN A MUSIC LESSON	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> FACTORS HELPING TO DEVELOP STUDENTS CREATIVE SKILLS IN NATURAL SCIENCE TEACHING	362-367

<i>Ibragimova Dildora</i> DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF TEACHERS OF TECHNICAL UNIVERSITIES IN THE PROCESS OF LEARNING AND TEACHING ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSES	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ikhtiyorovna</i> THE ROLE OF THE EXCURSION IN TEACHING THE SCIENCES OF PHYSICS AND ASTRONOMY	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> USING SIMULATION PROGRAMS IN SOLVING PHYSICS PROBLEMS	378-383
<i>Khalisa Faitovna Khismatova</i> QUIZ ON COLLOIDAL CHEMISTRY: DEVELOPING LOGICAL THINKING OF STUDENTS	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> PSYCHOLOGICAL AND METHODOLOGICAL CONCEPT OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO PRIMARY SCHOOL CHILDREN	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> LINGUODIDACTIC SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL COMPETENCE	394-399
<i>Uralova Nurkhan Makhadovna</i> IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS ON THE BASIS OF PERSONALITY-ORIENTED EDUCATION	400-404
<i>Berdieva Aygul Bekmuratovna</i> PROVIDING PROFESSIONAL METHODOLOGICAL TRAINING OF MATHEMATICS TEACHERS WITH THE HELP OF ELEMENTS OF NON-EUCLIDEAN GEOMETRIES	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> MODERN VIEW OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN MASTERING INDEPENDENT LEARNING SKILLS IN STUDENTS	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> INNOVATION PROCESSES IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS	417-423
<i>Burkhiev Olimjon Boboevich</i> SYSTEM OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN A UNIVERSITY	424-429

Received: 05 May 2024
Accepted: 10 May 2024
Published: 25 May 2024

Article / Original Paper

FINANCIAL ASPECTS OF RUSSIA'S EXTERNAL ECONOMIC LINKS (LAST QUARTER OF THE 19th CENTURY - BEGINNING OF THE 20th CENTURY)

Kholliev Azizbek Guzalovich

Acting Professor of the Department of World History, NUUz, Doctor of Sciences in History

E-mail: azizbekholliev@gmail.com

Abstract. The state of Russia's external economic links in the last quarter of the 19th century - the beginning of the 20th century is studied in this article. The main focus is on the detailed consideration of the place and role of financial aspects in the development of the Russian economy. The financial policy implemented by the Russian government during the studied period was analyzed. The impact of this policy on indicators of the development of foreign economic relations is revealed.

Keywords: Russia, external economic links, bonds, market, financial policy, foreign investments, banking, securities, gold reserves.

ROSSIYA TASHQI IQTISODIY ALOQALARINING MOLIVAVIY JIHLATLARI (XIX ASRNING OXIRGI CHORAGI - XX ASR BOSHI)

Xolliyev Azizbek Go'zalovich

O'zMU "Jahon tarixi" kafedrasida professor v.b., tarix fanlari doktori

Annotatsiya. XIX asrning oxirgi choragi – XX asr boshida Rossiya tashqi iqtisodiy aloqalarining holati ushbu maqolada tadqiq qilingan. Asosiy e'tibor Rossiya iqtisodiyotining rivojlanishida moliyaviy jihatlarning tutgan o'rni va roli atroflicha ko'rib chiqishga qaratilgan. O'rganilgan davrda rus hukumati tomonidan amalga oshirilgan moliyaviy siyosat tahlil qilingan. Ushbu siyosatning tashqi iqtisodiy aloqalar rivojlanishi ko'rsatkichlariga ta'siri ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Rossiya, tashqi iqtisodiy aloqalar, zayomlar, bozor, moliyaviy siyosat, xorijiy sarmoyalar, bank, qimmatli qog'ozlar, oltin zaxira.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI3Y2024N10>

Rossiyaning xorijiy davlatlar bilan iqtisodiy aloqalarining rivojlanishi faqat tovar eksport-importi yoki xorijiy sarmoyalar ishtirokidagi korxonalar faoliyati bilan cheklanib qolmadi. Aytish joizki, moliya sektori tadqiq qilinayotgan davrda Rossiya imperiyasi tashqi iqtisodiy aloqalarining umumiy majmuasida muhim rol o'ynadi.

Jahon iqtisodiyoti tizimida Rossiya, birinchi navbatda, sarmoyalarning yirik importchisi sifatida ko'zga tashlandi. Xorijdan mablag'lar doimiy tarzda kiritilmasa, unda jadal sanoat rivojlanishi ro'y bermas edi.

Xorijiy moliya Rossiyaga, asosan, ikki shaklda - iqtisodiyotning muayyan tarmoqlariga sarmoyalar va zayomlar shaklida kirib keldi.

Ta'kidlash joizki, ssuda shaklidagi xorijiy sarmoyalarning oqimi iqtisodiyotga bevosita kiritilgan xorijiy investitsiyalardan sezilarli darajada oshib ketdi.

Jahonda mavjud bo'lgan tarixiy tajriba shundan dalolat beradiki, barcha joyda xorijiy sarmoyaga murojaat qilish chet el moliya institutlarida joylashtirilgan davlat zayomlari ko'inishida boshlangan.

Rossiya ma'murlari muntazam ravishda xorijiy pul bozori xizmatlaridan foydalana boshlagan. Dastlab ular davlat zayomlarini butunlay xorijda yoki mamlakat ichida joylashtirdilar. Rivojlanayotgan temir yo'l qurilishi munosabati bilan Rossiya temir yo'l jamiyatlarining obligatsiyalarini G'arbda sotish keng tarqaldi.

Rossiya imperiyasining Davlat banki kafolati ostidagi "temir yo'l zayomlari" va oltin depozitlari (Germaniya, Fransiya, Belgiya, Buyuk Britaniya, Gollandiyaga zayomlar kafolati sifatida Rossiyadan yuborilgan oltinni garovga qo'yish) XIX asrning 80-yillari oxirida o'sha davrdagi ulkan miqdorni - 4 mlrd. oltin rublni tashkil etgan [8;2-b.].

Birinchi jahon urushi arafasida ham davlat, ham hukumat kafolati ostidagi barcha temir yo'l zayomlari nominal qiymatining $\frac{3}{4}$ qismi xorijda joylashtirildi. XIX asrning 80-yillari boshida bunday zayomlaridagi xorijiy sarmoyaning ulushi 90%dan oshdi.

XX asr boshiga kelib, mamlakatda "temir yo'l zayomlari" ko'magida 50 ming chaqirim yo'llardan 35 mingtasi yoki umumiy uzunligining 70% qurildi. O'sha paytda Rossiyaga 1,5 mlrd. oltin rubl miqdorida ulkan miqdordagi xorijiy zayomlar taqdim qilindi (1900-yildan keyin ham xuddi shunday miqdorda) [4;11-b.]. London, Amsterdam va ayniqsa Parij bankirlari asosiy zayom beruvchilari edi.

Rossiya iqtisodiyotiga kiritiladigan xorijiy sarmoyalar, albatta, xayriya maqsadlarini ko'zlamagan. Xorijiy sarmoyadorlar Rossiyaning qimmatli qog'ozlarini sotib olganida va turli xil tijorat korxonalarini barpo etganida o'z manfaatlariga tayangan: ular o'zlari to'plagan mablag'larni joylashtirish uchun eng yaxshi joyni topgan.

Agar xorijiy sarmoyalarning umumiy tuzilishi nuqtai nazaridan davlatga tegishli va hukumat kafolatiga ega qimmatli qog'ozlarda, shuningdek Rossiyada faoliyat yurituvchi aksiyadorlik korxonalarining aksiyalari va obligatsiyalarida chet el ishtirokining dinamikasini ko'rib chiqsa, unda o'sish tendensiyasining mavjudligini qayd etish mumkin.

1885-1897-yillarda davlat zaxiralarini yaratish uchun xorijdan olingan rasmiy zayomlardan foydalanildi. Davlat xorijdan yiliga qariyb 49 mln. rubldan qarz olardi. Ushbu 49 milliondan 33 millioni oltin va konvertatsiya qilinadigan valyutani sotib olishga, qolgan 16 millioni esa temir yo'l va hukumatning umumiy xarajatlarini moliyalashtirishga yo'naltirildi. 1885-1897-yillar oralig'ida Rossiya davlat zaxiralari 860 mln. rublga oshdi. Ularning deyarli yarmi (425 mln. rubl) xorijiy davlat zayomlari hisobidan olingan, qolgan qismi esa - ichki oltin qazib olishdan [3;42-b.].

Rossiya oltin zaxirasini yaratish uchun foydalanilgan resurslar oltin standarti qiymatining sezilarli qismini tashkil etdi. 1897-yilda oltin standarti joriy etilgandan so'ng, chet el sarmoyasi manbai sifatida xususiy zayomlarning hajmi davlat zayomlari hajmidan oshib ketdi. Ushbu yilga qadar davlat zayomlari sarmoya kiritishning asosiy manbai bo'lib kelgandi.

Rossiya Davlat bankida oltin zaxirasini to'plash uchta asosiy iqtisodiy maqsadni ko'zlagan. Birinchi vazifa xalqaro to'lovlar uchun jamg'armani yaratishdan iborat bo'ldi. Oltin zaxirasining ikkinchi vazifasi – vaqti-vaqti bilan bir kengayib, bir torayib boruvchi ichki metall

aylanmasi uchun jamg'armani barpo etish edi. Uchinchi vazifa omonatlar bo'yicha to'lovlarni amalga oshirish uchun zaxira yaratish edi.

1897-yil pul islohoti shunga olib keldiki, ayirboshlashni saqlab turish uchun har yili tobora ko'proq yangi zayomlar tuzilar edi. Mamlakat tashqi qarzdoligining o'sishi xorij oldidagi majburiyatlar bo'yicha yillik to'lovlarning oshib borishiga olib keldi va shu sababdan oltin zaxirasini doimiy tarzda ko'paytirish tendensiyasi paydo bo'ldi.

XIX asr 80-yillari oxirida Davlat banki oltin zaxirasi 381 mln. rublga yetdi. 1897-yilga kelib zayomlarni tuzish orqali Davlat banki ixtiyoriga 1.095 mln. rubl undirishga erishildi. 1902-yilda bank 1.709 mln. rubl miqdorida oltin zaxiraga ega edi. 1908-yildan boshlab bank omborlaridagi oltin zaxira barqaror ravishda o'sib bordi. Davlat bankining bevosita ixtiyoridagi zaxiralar 1909-1914-yillar mobaynida taxminan yarim milliard rubl miqdorida ortdi. Bu davrda Yevropa davlatlarining markaziy emission banklarining hech biri bunchalik katta miqdordagi oltinni jamlamagan edi. Davlat banki omborxonalarida saqlangan oltin zaxiralaridan tashqari, uning xorijdagi korrespondentlari hisoblarida ham katta mablag'lar mavjud bo'lgan. 1908-yil 1-yanvarga qadar Davlat banki xorijda 224,1 mln. rublga teng mablag'ga ega bo'lgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 1909-yilda - 139,0 mln. rubl, 1910-yilda - 234,5 mln. rubl, 1911-yilda - 217,3 mln. rubl, 1912-yilda - 176,2 mln. rubl, 1913-yilda - 226,2 mln. rublni tashkil etgan. 1913-yil oxiriga kelib Rossiya hukumatining valyuta zaxiralari geografik jihatdan quyidagicha taqsimlangan: Fransiya – 431 mln. rubl, Buyuk Britaniya – 103 mln. rubl, Germaniya – 46 mln. rubl, boshqa mamlakatlar – 14 mln. rubl [2; 367-372-b.].

Shuni ta'kidlash kerakki, 1913-yilda valyuta zaxirasining katta qismi (83 mln. rubl) Germaniyadagi hisob raqamlardan yechib olindi va Fransiya va Buyuk Britaniyaga ko'chirildi. Bu valyuta jamg'armalarini kelgusi jahon urushiga tayyorlash uchun qilindi.

XIX asrning 80-yillari oxiri va 90-yillari boshida davlat zayomlari konversiya qilinganidan, ya'ni shartlari o'zgartirilgandan keyin Rossiya uchun xorijdan qarz olish markazi Fransiyaga ko'chdi.

Biroq, Rossiya juda ko'p miqdorda xorijiy sarmoyaga ehtiyoj sezar edi. Shuning uchun Rossiya hukumati nafaqat fransuzlar, balki butun xalqaro moliya bozoridan foydalanishdan manfaatdor edi.

Moliya vaziri S.Yu.Vitte, sarmoyalarga boy London bozoriga tayanib, 1898-yilda britaniyalik Rotshild orqali Buyuk Britaniyada katta miqdorda rus zayomini joylashtirish imkoniyatini tekshirishni boshladi.

Vitening London banklari bilan aloqa o'rnatishga qaratilgan avvalgi urinishlari muvaffaqiyatsizlikka uchragandi. London fond birjasi 1894-yildan keyin ham Rossiya zayomlarini joylashtirishda ishtirok etmadi.

Ammo bu muvaffaqiyatsizliklar Vitteni dovdiratib qo'ymadi va 1898-yilda u Yevropa bank doiralari bilan yaxshi munosabatlarga ega bo'lgan A.Yu.Rotshteyn (Peterburg xalqaro tijorat va Rus-Xitoy banklari direktori) va Moliya vazirligining Londondagi agenti lavozimiga tayinlangan S.S.Tatishchev orqali ingliz bozorida zayom joylashtirish imkoniyatini yana o'rganishni boshladi. Tatishchev 1898-yil may oyida Londonga yetib keldi va darhol Rossiya elchixonasining rasmiy vakillari tomonidan Londondagi barcha yirik bankirlar xonadonlariga va birinchi navbatda, albatta, Rotshildga tanishtirildi.

1898-yil 7-iyunda Rotshild bilan bo'lib o'tgan samimiy suhbatdan tashqari, Tatishchev Londondagi Gambro, Ryuffer, Bishofsgeym va aka-uka Zeligmanlar va boshqalar kabi taniqli

bankirlar xonadonlari bilan bir qator uchrashuvlar o'tkazdi. Ammo, bu muzokaralar ijobiy natija bermadi. Ikki davlat o'rtasida siyosiy ziddiyatlarning mavjudligi London moliyachilari va Rossiya o'rtasidagi moliyaviy aloqalarni kengaytirish yo'lidagi asosiy to'siq edi.

Shunday qilib, Tatishchevning 1898-yilda London bozorida Rossiya hukumati zayomi bo'yicha muzokaralar olib borishga urinishlari muvaffaqiyatsizlikka uchradi. Rossiya Moliya vazirligi 1894-yildan keyin, ya'ni londonlik Rotshild Rossiya davlat zayomida oxirgi marta ishtirok etgan paytdan so'ng, London bozorida erisha olgani shu bo'ldiki, Rossiyaning 4%li ichki rentasi 1898-yil iyun oyida Londonda kotirovkaga, ya'ni birjada muomalada bo'lishga qabul qilindi [1;32-b.].

1899-yil bahorida davlatlararo siyosiy munosabatlarning biroz yaxshilanishi Britaniya pul bozorining kayfiyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmadi.

1899-yil iyunida Moliya vazirligi, nihoyat, Londondagi "Genri Shryoder va Ko" bankirlar xonadoni orqali Moskva-Vindavo-Ribinsk temir yo'l jamiyatining 2.975 ming f. st. miqdorida hukumat tomonidan kafolatlangan 4% obligatsiyali zayomni Buyuk Britaniyada joylashtirishga muvaffaq bo'ldi [10;80-81-b.].

Kichik miqdori va nisbatan past narx bilan ham, zayomning katta qismi Gollandiya va Germaniyada sotildi. London bankirlari esa zayomning faqat 25%ga qiziqish bildirdilar.

Vitte 1899-yil sentyabr-oktyabr oylarida Britaniya bozoriga hali ham Amerika bozoriga qaraganda ko'proq umid bog'lagandi. Biroq, bu umidlar ro'yobga chiqmadi.

Keyinchalik, XX asr boshida ham Britaniya pul bozori Rossiyaga davlat zayomlarini joylashtirish uchun to'liq ochildi.

1906-yilda Marokash inqirozi hal qilingandan keyingina Buyuk Britaniya Rossiya davlatining 5%li zayomida ma'lum darajada ishtirok etdi. Jami 2.250 mln. frank miqdoridagi zayomning 1.200 mln. franki Fransiyaga, 330 mln. franki Buyuk Britaniyaga, 165 mln. franki Avstriyaga, 55 mln. franki Gollandiyaga to'g'ri keldi. Qolgan 500 mln. franki Rossiya banklariniki bo'ldi. Shuningdek, Britaniya banklari 1909-yilgi zayomda juda kam darajada qatnashdi. O'sha paytda umumiy miqdori 525 mln. rublga teng zayomda (1.400 mln. fr.) Britaniya banklari guruhining ulushi 150 mln. frankni, Fransiyani esa 1.220 mln. frankni, Gollandiyani 30 mln. frankni tashkil etdi [1;173,247-b.].

Rossiya hukumati o'z zayomlarini nafaqat Yevropada, balki AQSHda ham joylashtirishga harakat qildi.

1898-yil oxirida Yevropa pul bozorida yaqinlashib kelayotgan iqtisodiy inqirozning birinchi belgilari ko'zga tashlanganda, bu paytda pul narxining keng ko'lamliligi ko'tarilishi namoyon bo'lgandi, AQSH fond birjasi esa yuksalishni boshidan kechirayotgan edi, qulay moliyaviy sharoit Rossiya Moliya vazirligini Amerika pul bozoriga kirib borish urinishini amalga oshirishga undadi.

1898-yil oktyabr oyining oxirida Rossiyaning Vashingtondagi bosh konsuli V.A.Teplov ma'lum qildiki, AQSHning bir qator yirik kredit muassasalari, Rossiya hukumati go'yo chiqarmoqchi bo'lgan 100 mln. rubl miqdoridagi yangi tashqi zayom haqida mish-mishlar tarqalganligi sababli, bunday zayomda ishtirok etishga tayyorligini bildirdi.

Teplovdan tashqari, Vittening o'zi ham AQSHning Sankt-Peterburgdagi ishonchli vakili Gerbert Pirs orqali Amerikada Rossiya zayomini joylashtirish taklifini oldi.

Vitte Rossiya uchun AQSH zayomi bo'yicha muzokarlarda birinchi bo'lib tashabbus ko'rsatishni xohlamadi, toki bunday harakat Rossiyaning xorijdagi kreditiga zarar yetkazmasin.

S.Yu.Vitte 1898-yil kuzida moliya vazirligi Maxsus kanselyariyasining kredit bo'limi bo'yicha vitse-direktori A.I.Vishnegradskiyni AQSHga zayom bo'yicha muzokaralar olib borish uchun yuborar ekan, u “don savdosini va elevatorlar o'rganish” uchun jo'nab ketmoqda deb e'lon qildi. Moliya vazirligining Vashingtondagi agenti M.V.Rutkovskiyga ham zayom bo'yicha muzokaralar olib borish topshirildi.

Nyu-Yorkda shunisi ma'lum bo'ldiki, Rossiya vakillari kelishiga qadar zayom chiqarish bo'yicha sindikat tuzilmagan va ular zayom to'g'risida muzokarlarni boshlashga tayyorligini e'lon qilganidan keyingina, bunday sindikat “Bering, Magon va K^o” bankirlar xonadoni tomonidan va Jon Morganning bevosita ishtirokida bunday sindikat tashkil etildi.

Biroq tez orada boshlangan muzokaralar amerikaliklar ilgari surgan moliyaviy shartlar Rossiya uchun to'g'ri kelmasligini ko'rsatdi. AQSH shartlari Yevropa birjasi Rossiyaga taklif qiladigan shartlarga qaraganda yomonroq edi, va Moliya vazirligi amerikalik bankirlar bilan muzokarlarni to'xtatdi [9;236-b.].

Morgan AQSH bozorida 80 mln. dollarlik zayomni sotishga rozi bo'ldi. Biroq, amerikalik bankir faqat 3,5%li zayomni va 96% darajasida ommaviy chiqarish huquqi ila 100% evaziga 92%dan iborat past narxda olishga rozi bo'ldi. Rossiya Moliya vazirligi vakillari 3% ila 100% evaziga 93%dan iborat eng oxirgi shartlarga rozi bo'lishga tayyor edi [1;34-b.].

1899-yil bahorida yo'l qo'yilgan xatolarni hisobga olgan holda muzokaralar qayta boshlandi. Tashabbuschi yana G.D.Pirs bo'ldi.

Pirs vositachiligida 1899-yil may oyining oxirida A.Rotshteyn Bryusselda Morgan bilan uchrashdi, natijada Amerika bozorida ruslarning kredit operatsiyalarini o'tkazish bo'yicha dastlabki kelishuvga erishildi [6;134-b.].

Shu bilan birga ta'kidlash muhimki, Rossiyaga qarz berish istiqboli Amerika banklarini zayomning moliyaviy foydasi nuqtai nazaridan emas, balki savdo aloqalarini va Rossiyada amerikaliklar tadbirkorligini kengaytirish vositasi sifatida qiziqtirgan.

1899-yil bahor va yoz oylarida zayom to'g'risidagi munozaralardan so'ng muzokaralar yangi bosqichga kirdi. 1899-yil oktyabr oyida AQSHning eng yirik sug'urta kompaniyalaridan biri “Nyu-York layf inshurens kompani” (“New-York Life Insurance Co”) 10 mln. dollar miqdorida 4%li rus zayomini sotish to'g'risida sindikat kelishuvini Peterburg xalqaro banki bilan tuzdi. Ushbu zayomdan tushadigan mablag'lar Janubi-Sharqiy va Vladikavkaz temir yo'llarini qurishga sarflanishi kerak edi.

1899-yil oktyabrida Peterburgda imzolangan sindikat shartnomasi shartlariga ko'ra, bu miqdorning 80% Amerika kompaniyasi, 20% esa Peterburg xalqaro tijorat banki o'z zimmasiga oldi.

Vladikavkaz temir yo'llari jamiyati uchun 6,8 mln. doll., yoki 13.212.400 rubl, Janubi-Sharqiy temir yo'l jamiyati uchun 3,2 mln. doll. yoki 6.217.600 rubl miqdorida zayom chiqarildi [5;39-b.].

Moliyaviy nuqtai nazardan, 1899-yilgi temir yo'l zayomini muvaffaqiyat deb hisoblab bo'lmaydi. Zayom hajmi kichik bo'lganligi va bu arzimas miqdorning 1/5 qismini Rossiya banki o'z zimmasiga olganligi bilan bir qatorda, hukumat Amerika sanoatiga zayom hisobidan bir nechta harbiy kemalar qurish uchun buyurtma berishga rozi bo'lishga noiloj ko'ndi.

Shunga qaramay, Rossiya Moliya vazirligi aslo moliyaviy nuqtai nazardan kelib chiqmadi va Amerika bozoridagi ushbu birinchi operatsiyaga katta ahamiyat berdi. 1899-yilgi zayom

faqat birinchi urinish va Rossiya qimmatli qog'ozlarini AQSHda reklama qilish vositasi sifatida ko'rildi.

1900-yil yanvar oyida Peterburg xalqaro banki vakili Korobkov Nyu-Yorkka keldi, unga temir yo'l zayomi obligatsiyalarini yetkazib berish, shuningdek, Nyu-York fond birjasida keyingi operatsiyalarni amalga oshirish imkoniyatlarini aniqlash topshirildi. Shu munosabat bilan, Korobkov A.Rotshteyndan amerikalik bankirlar bilan qo'shma bank operatsiyalari to'g'risida Rossiya-Amerika kelishuvini tuzish imkoniyatlarini muhokama qilish vakolatiga ega edi. Bu masala birinchi marta paydo bo'lmagandi, balki 1896-yilda muzokaralar mavzusiga ham aylangandi. Biroq bu muzokaralar Rossiya tomonining Amerika manfaatlarini qondirish uchun yetarlicha xohish ko'rsatmaganligi sababli to'xtab qolgandi. Faqat 1900-yil may oyining boshida rus tomoni Rossiya-Amerika banki loyihasining keyingi muhokamasiga "qaytishga" tayyor bo'ldi.

1900-yil iyun oyida A.Yu.Rotshteynning o'zi amerikalik bankirlar bilan muzokaralar olib borish uchun AQSHga yetib keldi. A.Rotshteyn kelgan vaqtga qadar, J.P.Morgan orqali AQSH bank olami taklif qilinayotgan Rossiya-Amerika banki loyihasi bilan batafsil tanishib chiqqan.

U 5 mln. rubl sarmoyasiga ega bankni yaratishi nazarda tutilgan edi. Mablag' Rossiya-Xitoy banki va Nyu-York shahri milliy banki ("National city bank of New-York") o'rtasida teng taqsimlaninishi lozim edi. Loyihalashtirilayotgan bank boshqaruvini Peterburgda tashkil etish rejalashtirilgan. Uning tarkibiga paritet asosida Rossiya-Xitoy banki va Nyu-York shahri milliy banki vakillarini kiritish mo'ljallangan edi [5;56-b.].

Yangi bank Rossiya-Xitoy va Xalqaro banklari bilan kartel munosabatlariga kirishishi kerak edi, uning asosiy vazifasi esa "rus manfaatlariga eng qat'iy tarzda rioya qilish" va Rossiya qimmatli qog'ozlarini Amerikada yoyishdan iborat edi. Boshqa tomondan, ushbu bankning Nyu-York qo'mitasiga Amerikaning Xitoy va Sibir bilan savdosini moliyalashtirish bo'yicha operatsiyalarni amalga oshirish topshirilgandi.

"National city bank of New-York" prezidenti Jeyms Stillmen, J.P.Morgan singari, A.Rotshteynning taklifini ma'qulladi va bosh kelishuvni ishlab chiqishda faol ishtirok etdi. A.Rotshteyn Nyu-Yorkda bo'lganidan Rossiyaga zayom taqdim qilish borasida Morgan bilan yashirin muzokaralar olib borish uchun ham foydalandi.

Darhol zayom bitimini tuzish haqida gap bo'lishi mumkin emas edi: birinchidan, yil oxirida kutilayotgan prezidentlik saylovlari tufayli, va eng muhimi, Xitoyda ixetuanlar harakatining avj olishi bilan bog'liq Uzoq Sharqdagi siyosiy mushkulotlar tufayli.

J.P.Morgan taklif qilgan shartlar 1898-yilda u aytgan shartlardan ham yomonroq bo'lib chiqdi. Endi gap 1898-yildagidek 80 mln. dollar emas, balki atigi 50 mln. dollar haqida borardi. J.P.Morgan operatsiyada Yevropa banklarining, xususan inglizlarning, ishtirok etishini talab qildi (keyinchalik bu shart olib tashlangan) va umumiy zayom miqdorini yarmini Peterburg xalqaro tijorat banki o'z zimmasiga olishi sharti bilan operatsiyani amalga oshirishga rozi bo'ldi [7;118-119-b.]. J.P.Morgan tomonidan taklif qilingan shartlar Rossiya Moliya vazirligi uchun nihoyatda befoyda edi.

Biroq, Xitoydagi noqulay tashqi siyosiy vaziyat Vitteni Morgan tomonidan taklif qilingan shartlarga rozi bo'lishga majbur qildi.

Tayyorlangan zayom shartnomasi loyihasi bilan A.Rotshteyn 26 iyun/9 iyul kuni Peterburgga qaytib keldi va shu kuni shartnomani to'liq ma'qullagan Vitte tomonidan qabul

qilindi. A.Rotshteyn S.Yu.Vittening roziligi haqida J.P.Morganni xabardor qilishga shoshildi, lekin uni ranjitadigan noxush javob oldi.

Shu bilan birga, J.P.Morgan zayom bitimini tuzish uchun vaziyatni noqulay deb hisobladi va muzokaralarni choʻzdi. 1900-yil 15 (28)-noyabrda A. Rotshteynga yuborgan telegrammada u Xitoydagi vaziyat tufayli zayom tuzishni hali ham imkonsiz deb hisoblardi. S.Yu.Vitte telegrammani olganida, u allaqachon AQSHda zayom bitimini tuzish gʻoyasidan voz kechgandi. A.Rotshteynga Morgan bilan barcha aloqalarni uzish buyurildi.

Kerakli mablagʻ (159 mln. rubl miqdorida 4%li zayom) keyingi yilda Fransiya bozorida olindi [5;59-b.].

A.Rotshteyn tomonidan Nyu-Yorkda “National city bank of New-York” bilan tuzilgan shartnoma oʻz kuchini saqlab qoldi va keyinchalik amaliy qoʻllanishga ega boʻldi. Biroq, bu kelishuvning haqiqiy ahamiyati AQSH koʻzlagan moʻljaldan ancha kamroq boʻlib chiqdi.

Bir tomondan, AQSHda yirik zayom boʻyicha muzokaralarning muvaffaqiyatsiz yakunlanishi Rossiyaning fransuz birjasiga qaramligini yanada kuchaytirishga xizmat qildi. Ikkinchi tomondan, bu rus hukumatiga boj tariflari masalasida AQSH bilan munosabatlarda qatʼiy pozitsiyani egallash imkonini berdi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ананьич Б.В. Россия и международный капитал. 1897-1914: Очерки истории финансовых отношений. - Ленинград : Наука, 1970.
2. Буковецкий А.И. «Свободная наличность» и золотой запас царского правительства в конце XIX-начале XX в. / Монополии и иностранный капитал в России. - Ленинград, 1962.
3. Грегори П. Экономический рост Российской империи (конец XIX - начало XX в.): Новые подсчеты и оценки / Пер. с англ. - Москва: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2003.
4. Донгаров А.Г. Иностранный капитал в России и СССР. -Москва: Международные отношения, 1990.
5. Лебедев В.В. Русско-американские экономические отношения. (1900-1917 гг.). - Москва: Международные отношения, 1964.
6. Попытки С.Ю.Витте открыть американский денежный рынок для русских займов (1898-1902 гг.) // Исторический архив. 1959, № 1.
7. Попытки С.Ю.Витте открыть американский денежный рынок для русских займов (1898-1902 гг.) // Исторический архив. 1959, № 2.
8. Фархутдинов И.З. Иностранные инвестиции в России и международное право. Глава I. Иностранные инвестиции в России 1. История, состояние и перспективы. (http://www.eurasialegal.info/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=15&Itemid=37)
9. Фурсенко А.А. Из истории русско-американских отношений на рубеже XIX-XX вв. / Из истории империализма в России: Сборник статей. (Отв. ред. М.П. Вяткин). -Москва, - Ленинград, 1959.
10. RDTA, 583-fond, 4-roʻuxat, 312-ish, 80-81-varaqlar.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).